

РЕЦЕНЗИЯ

**от проф.д-р Златка Г.Сукарева на дисертационния труд на
Таня Венциславова Йончева, докторант на
самостоятелна подготовка при катедра
„Гражданскоправни науки” на Юридическия факултет при
Пловдивския университет „Паисий Хилендарски”**

Дисертационната работа е посветена на важна за нашата икономика дейност- туризма и организираните туристически пътувания при обща цена. Темата е актуална и важна от два аспекта: от аспект значението на туризма за икономиката на държавата ни и от аспект защита на потребителите при организиране и осъществяване на туристически пътувания от туроператорите. Значението на тази тема е повишено и с оглед на приетата нова Директива за пакетните туристически пътувания, която предстои да бъде въведена във вътрешното ни право до 1.01.2018г

Изследването е систематизирано в три глави: първа глава- Общи положения на договора за организирано туристическо пътуване . Правна същност. Страни. Предмет на договора. Втора глава- Неизпълнение на задълженията на туроператора, произтичащи от договора за организирано туристическо пътуване . Трета глава- Отговорност на туроператора при неизпълнение на договора за организирано пътуване. Библиография.

В първата глава дисертантката е целяла да изясни в изследването си теоретичната база и проблематиката, която ще бъде предмет на работата и, а именно неизпълнението на задълженията по този договор и отговорността на организатора на пътуването. В тази глава е включила и задълженията на страните, породени от сключения договор. Това надхвърля заявката на заглавието –същност, страни и предмет и може би бе по- удачно задълженията на страните по договора да бъдат разгледани в следващата глава за неизпълнението- задължения и тяхното неизпълнение, тъй като логическата връзка е тази. Но извън това изложението е правилно и стегнато структурирано. Засегнати са всички въпроси, които възникват от правната уредба на този договор и тяхното отражение в практиката.

Изследването започва с кратко въвеждане в правната уредба на този договор у нас и европейската му регламентация, като посочва и новата Директива за пакетни туристически пътувания 2015/2302/ЕС , която ще замени Директива 90/314 /ЕИО относно пакетните туристически пътувания, пакетните туристически ваканции и пакетните туристически обиколки от 1 юли 2018г. Акцентът на изследването в тази глава е поставен на предмета на договора за организирано туристическо пътуване, а именно туристическия пакет. Посочва, че нашият Закон за туризма вместо туристически пакет въвежда термина „организирано туристическо пътуване при обща цена” и изразява мнение, че по- правилно е да се използва термина „туристически пакет” или „пакетно пътуване”, тъй като те по- ярко изразяват същността на този договор, тъй като неговата специфика е именно в комбинацията от няколко услуги, които се предоставят срещу обща цена. Обстойно се спира на определянето на туристическия пакет в сега действащата директива и в

новата директива, а по-бегло на предмета на договора, определен в Закона за туризма като определена комбинация от услуги. Законът не определя съдържанието на туристическото пътуване при обща цена, а само посочва, че това е предметът на договора, а пояснението се съдържа в Допълнителните разпоредби на §1 т.67 и 69. Не се спира така обстойно на услугите, които включва пакетът по ЗТ, както прави това по новата директива. А тук има място и за критика- предметът на договора трябва да се изясни най-напред при уредбата му, а не в допълнителните правила. Това говори и за тежестта, която се поставя на договора- едно обобщено понятие за туристическо пътуване, това е определящият признак на договора и затова би трябвало това пояснение да се направи в основното съдържание на закона, а не допълнителното. Диференцират се услугите на такива в туристически пакет, свързани пътнически услуги и единични туристически услуги като констатира едно разширяване на туристическия пакет с оглед комбинацията от услуги и времето, за което се предлагат и защитата, която се дава на туриста съобразно директивите. Законът за туризма предлага друго делене на услугите в пакета- основни туристически услуги и допълнителни туристически услуги, като услуги от последния вид също може да влизат в пакета. Би могла да коментира тази разлика.

В §6.1. Определение на договора не прави опит да формулира определение, а посочва това по закона и минава към белезите на договора. Едно определение, което да отчита услугите, включени в пакета би подпомогнало законодателя при усъвършенстване на правната уредба.

Разграничава страните на договора- туроператора съобразно чл.79, ал.1 т.1 ЗТ и туриста., съобразно първата точка на §1 от ДР на ЗТ. Много по – назад се дава определение на „потребител“, едва в ДР, §1 т.82, но от определението на „турист“ в ДР на §1 ал.1 т.1 може да се направи извод, че се касае за физическо лице, наречено „посетител“ защото само такова лице може да прекарва поне „една нощ в посетената дестинация“. Макар, че в поредица от норми се говори за потребителя, законодателят не е счел да определи значението му веднага след „туриста“ Считам, че ЗТ е имал за цел да отграничи потребителя на туристически услуги от другите потребители на друг вид стоки и услуги, но дава да се разбере, че това е физическо лице. Затова не разбирам извода, че като такъв може да участва и юридическо лице/ стр.54/. По-нататък се спира на този въпрос и разсъждава дали може договорът да се определи като договор в полза на трето лице, но предвид признаците на този договор, приема и се присъединява към това, че се касае за групов договор. ЮЛ макар и да сключи такъв договор, няма да има фигурата на „турист“. А в европейското право за потребителска защита, във всички актове е определено точното съдържание на термина. Затова и в някои актове се разграничава „потребител“ от „ползвател“ на услугата. У нас също е преодоляно това съмнение и няма спор относно това „понятие“ в правото за потребителска защита. Не се спира на термина, използван в новата директива- „пътуващ“ и на разширяване на приложното и поле.

Обстойно се спира на „туроператора“ като страна, имаща качеството на търговец, регистриран и за извършване на туроператорски услуги и на лицата, които могат да извършват туроператорска дейност у

нас.Интересно е разсъждението и за ЮЛ с нестопанска цел и възможността им да извършват такава дейност. Изложила е и различните становища по този въпрос, както и решението на новата директива.

Във връзка с определението на „потребител” в ДР§1 т.82 на ЗТ дисертантката обсъжда и прехвърлянето на туристическия пакет като посочва възможните правни фигури, които може да има, оприличавайки го със „заместване в дълг”, с „встъпване в дълг”, прехвърляне на търговско предприятие”, продажба на наследство. Заема становището, че прехвърлянето на договора за организирано пътуване съчетава белезите на цесия и встъпване в дълг, но тъй като няма такава фигура в правото ни, приема, че това е частен случай на прехвърляне на правоотношение. Добре е, че поставя такъв теоретичен въпрос, идващ от правната уредба, която не го пояснява, а само сочи прехвърляне на туристическо пътуване. Може би в следващи разработки ще продължи работата си и по тези въпроси.

В тази глава както посочих разглежда и задълженията на страните, на туроператора- преддоговорни задължения и задължения след сключване на договора и на потребителя, по- точно ги маркира и затова считам, че трябваше да свърже задълженията и специфичните форми на неизпълнение на тези задължения.

Във втора глава, посветена на неизпълнението на задълженията разглежда няколко специални хипотези на неизпълнение, а именно едностранна промяна на съществени договорни клаузи, изменение на цената, отмяна на организираното пътуване, неизпълнение на значителна част от услугите по договора по време на пътуването или установяване, че няма да може да ги изпълни, неточно изпълнение на задълженията си по договора като анализира възможните форми на неточно изпълнение, каквито може да се проявят при този договор като некачествено изпълнение изразяващо се в недостатъци на превозните услуги, недостатъци на настаняването,храненето и обслужването, на допълнителните туристически услуги.Някои от специфичните форми на неизпълнение са уредени в закона, а други дисертантката определя на база извършена прогноза предвид спецификата на договора или извлича от съдебната практика. Това придава на работата практическа значимост. След всеки вид неизпълнение разглежда и последиците уредени в закона като права на потребителя и като допълнително възникнали задължения за туроператора, например предприемане на подходящи мерки за продължаване на пътуването, предлагане на заместваща услуга, което се квалифицира като изменение на договора, намаляване на цената ако заместващата услуга е на по- ниска стойност или други мерки, имащи за цел изравняване на престациите, задължение за оказване на съдействие, а при невъзможност да се вземат подходящи мерки- осигуряване на транспорт за връщане на потребителя до отправния пункт или друго съгласувано място. Във връзка с последиците на неизпълнението са разгледани и задълженията на застрахователя по сключената задължителна застраховка включително и обезщетяване на потребителя за разходите направени за връщане до началния пункт със собствени средства или директно заплащане на доставчиците на услугата за транспорт, храна и престой. Счита, че начина на формулиране на нормата на чл.104 не създава гаранция за потребителя, тъй като се визира само

възможност, за което е права. В обобщението за правните последици визира правата на потребителите при осъществено неизпълнение на договора.

Разгледано е и рекламационното задължение, предвидено в чл. 92 ал.1 и 2 ЗТ т.е. задължението за уведомяване в най- кратък срок на туроператора, туристическия агент или доставчика на услугата. Правилно сочи, че при липса на уговорен срок следва да се прилага 14 дневния срок по ЗЗП за рекламиране на услуги. Би могла да предложи този срок да тече от приключване на пътуването, което изрично да бъде записано. Важен е поставеният въпрос за последиците от неуведомяването или уведомяване не в най- краткия срок, дали се прекратява правото на потребителя да търси отговорност от туроператора. Това е частен случай на подобен проблем и при други потребителски договори, който идва от липсата на изрична разпоредба на закона. Такива са нещата и при потребителската продажба, но при нея може да се приложи аналогията от разпоредбите на ЗЗД за продажбата с недостатъци и задължителния характер на уведомяването, а тук се касае до услуга и считам, че правилно приема, че това не трябва да има прекратително действие, щом като изрично не е посочено в закона. Това трябва да се тълкува и с оглед възможностите на туроператора да рекламира пред прекия доставчик на услугата. Нашият законодател избягва да взема определено отношение по този въпрос, няма изричен запис и в ЗЗП при законната гаранционна отговорност за несъответствие на доставената стока. Извод за това може да се прави от двустепенното рекламиране и от правилата на ЗЗД за уведомяването при недостатъци в продадената вещ.

Материята за неизпълнението и специфичните форми на неизпълнение при договора за организирано туристическо пътуване при обща цена е трудна, първо с оглед на това, че се касае за специфичен договор за пакетна услуга и неизпълнението се проявява също в специфични форми и в контекста на различно време- преди пътуването и по време на пътуването. Дисертантката е направила определено систематизиране на формите на неизпълнение при този договор и това означава, че тя е положила усилия да анализира и систематизира тези форми от гледна точка и на общите правила за неизпълнение и на правилата на ЗТ, извършила е анализ и обобщение т.е. теоретична обработка. Тук би могла да направи предложение за по- добро систематизиране в ЗТ на нормите, които уреждат неизпълнението и последиците от това. При сегашната даденост се създава впечатление на разхвърляност на тези правила в закона.

В трета глава „Отговорност на туроператора при неизпълнение на договора за организирано туристическо пътуване” изследва общите и специфичните характеристики на отговорността за вреди /”черти” за случая не е много удачен термин/. Към специфичните характеристики отнася това, че предметът на договора е комплексен, включва различни услуги, но всяка от тях представлява различна престация и това трябва да се отчита при реализиране на отговорността, тя се носи за изпълнена конкретна отделна услуга. Също така с оглед целта на договора, която има нематериален характер, задоволява определени духовни потребности, то и отговорността е и за причинени неимуществени вреди, за което има специална клауза. Сравнява комплекса от услуги,

съставляващи предмета и предмета на други договори, които счита, че имат сходен предмет, а именно продажба на наследство или на търговско предприятие. Сочи, че такава съпоставка се прави в теорията, не посочва ясно своето виждане, но може да се разбере, че тя не споделя това виждане за сходство, като посочва един аргумент за това. Могат да се изтъкнат и други аргументи против това схващане и да направи извода, че има разлика между правна съвкупност и комплекс от услуги, т.е. да бъде по- категорична в извода си. Не съм убедена, че изразът „предмет на отговорността“ е удачен и съответства на изложеното в този параграф, тъй като тя разглежда предмета на договора като комплекс от услуги. По-точно би било, че се очертава една от предпоставките на отговорността, че това е отговорност не за изпълнение на целия комплекс от услуги, а отговорност за изпълнение на отделна услуга. Самата отговорност има други изразения.

Като специфична характеристика разглежда и субектите на отговорността. Позовавайки се на чл.93 ал.1 ЗТ сочи, че за всяко изпълнение на услуги от пакета отговаря туроператорът, а не поддоставчици или посредници. Проблем има при използване на туристически агент като комисионер, а не като посредник. Възниква въпросът ще отговаря ли той, след като е сключил договора от свое име, но за сметка на туроператора. За потребителя- клиент туристическият агент е страна по договора, но той прехвърля всички права и задължения на туроператора, който ще бъде и отговорен. Обратен въпрос може да възникне при хипотеза изпълнено задължение от потребителя и дали ще отговаря пред туроператора или агента. Тук ще намерят приложение правилата за комисионерството дел кредере.

Друга специфична характеристика на отговорността, която разглежда е нейният вид, виновна или безвиновна отговорност. Сочи, че има дискусия относно това може ли да има обективна отговорност, че безвиновната отговорност се обяснява чрез различни правни конструкции, че разковничето е в принципа „без вина няма отговорност“, че няма ли вина в повечето случаи възлагането на отговорността се обяснява като гаранционно- обезпечителна. Коментира отговорността на поръчителя и залогодателя. Твърди, че решаващи предпоставки на гражданската отговорност са противоправното действие и причинната връзка с вредоносния резултат, че длъжникът понася отговорност за това, че е причинил вредоносния резултат. Сочи и третия критерий или предпоставка- ограничена възможност за екскулпиране, позовавайки се на конкретен автор. Позовава се на чл.93 ал.1 ЗТ, в който са посочени някои от елементите на фактическия състав, пораждащ отговорността, именно изпълнение или неточно изпълнение на задължение от страна на туроператора, настъпили вреди за потребителя, за което се прави извод, а не е посочено изрично и причинна връзка между вредносния резултат и изпълненото задължение. Счита, че в чл.93 ЗТ се изключва вината като елемент от фактическия състав, щом изрично не е посочено, че трябва да бъде налице. Това не е аргумент, тъй като действа презумпцията за вина и не е необходимо да се посочва изрично. Основателно може да се твърди, че в трите хипотези липсва вина и затова туроператорът не носи отговорност за причинените вреди. Не само липсва причинна връзка, но липсва и субективният елемент. Дейността на туроператора не е източник

на повишена опасност, за да му се вмени отговорност във всички подобни хипотези без да се отчита субективната страна. Мненията са различни и затова само с разпоредбата на чл.93 ЗТ не може да се аргументира такава позиция или няма да бъде убедителна. Трябва да намери и други аргументи. Тъй като договорната отговорност е и за допуснатата вина, извод от чл.82 ЗЗД, то уреждането на безвиновна такава трябва да не създава колебание и трябва изрично да се посочи. Ако се касае за извъндоговорна отговорност, тя познава и безвиновни състави и по-лесно може да се аргументира такава. Дори в ЗЗП при причинени вреди от дефектна стока изрично е посочено, че вината не е правнорелевантен елемент. Но тук вреди може да се причинят не само на купувача на тази стока, но и на трети лица. Считам, че ако се приеме безвиновната отговорност трябва да се намерят и други аргументи.

Следваща характеристика на отговорността на туроператора е, че той отговаря за свои и чужди действия на третите лица, на които е възложил изпълнението на отделни услуги от пакета. Търси правна конструкция за обосноваване на отговорността за други лица като например договор в полза на трето лице, като 3 лице е потребителят, а туроператорът действа като уговарящ. Неприложима е според мен тази схема, тъй като потребителите нямат пряк иск срещу доставчиците на отделни услуги. Извод, че винаги отговаря туроператорът, се прави от чл.93 ал.2 ЗТ- законът, възлагайки му отговорност, му дава право на регрес, защото той отговаря и за чужди действия и не може да се оневини, след като има изрична разпоредба на закона, че винаги отговаря туроператорът. Когато отговаря за чужди действия може да се твърди, че отговаря без вина. Считам, че е преодоляна тезата за лошия избор.

Като специфика на отговорността сочи и това, че тя е за имуществени и неимуществени вреди. Тук трябва да посочи поне, че това е предвидено с изрична норма, а не се извлича от общите правила за деликтната отговорност нито от приетото ТР №4 от 2013г на ВКС на РБ. В този вид параграфът е несъразмерен по обем на съдържанието с другите параграфи.

Разглежда 4 случая, при които за туроператора възниква отговорност за вреди. Това са съставите на чл.89 ал.5 ЗТ, чл.89 ал.5 във връзка с чл.89 ал.1 и ал.4 ЗТ, в чл.95 ал.2 ЗТ и в чл.95, ал.3 т.2 ЗТ. Но това не изключва такава отговорност и в други случаи. Счита ли, че когато се търси обезщетение извън тези 4 хипотези, отговорността също ще е безвиновна или ще се прилагат общите правила.

Разглеждат се и вредите, за които се носи отговорност. Дава определение за вредата като обсъжда и систематизира и други определения за вредата. Извършва обзор на видовете неимуществени вреди в практиката на други държави, от които се вижда тенденцията за разширяване на обхвата на видовете неимуществени вреди. Считам, че има принос при разработването на видовете неимуществени вреди при нарушаване на задълженията от страна на туроператора. Това е важен въпрос и при двата вида отговорност и значението му нараства с оглед повишаване на потребителската защита.

Разглежда и въпросът за кумулация на договорната и деликтна отговорност и дава приоритет на договорната отговорност. Съгласна съм с това, но счита ли че може да направи извод, че договорната отговорност

изключва деликтната, тъй като последното често се оспорва. Критерий считам, че трябва да бъде уредбата. Деликтната отговорност се урежда с общи правила, които не отчитат спецификата на случая, а тук това прави договорът. В сравнения с общия дълг поетите с договора задължения са специфични. Систематизира различните становища по този въпрос по допустимост на кумулацията. Обявява се в полза на тезата, че отговорността на туроператора е договорна и следователно не приема кумулацията.

В тази глава разглежда и съпричиняването на вреди от потребителя и последиците от това. Разграничава съпричиняването от забавата на кредитора и от последващата вина на кредитора, който не предприема действия за ограничаване на вредите. Посочва критериите за намаляване на отговорността като степен на съпричиняване, форма и степен на вина, принципа на справедливост. Разглежда като съпричиняване на вредата неуведомяването или късното уведомяване от потребителя за неизпълнението, което предполага отказ за намаляване на цената.

Важен въпрос е и този за освобождаване на туроператора от отговорност, който разглежда. Сочи основанията, предвидени в чл.93 ал.3 ЗТ. Това са основанията, които се коментираха в предходното изложение във връзка с характера на отговорността, виновна или безвиновна отговорност. При първото основание възниква въпросът за поведението на потребителя, необходимо ли е да бъде виновно. Дисертантката го засяга и се позовава на съдебно решение, което приема, че вината на потребителя не е необходима, важна е причинната връзка. Но основателно се поставя въпросът за съдействие от страна на туроператора. Второто основание са действия на трети лица, несвързани с изпълнението, чиито действия не са могли да се предвидят или избегнат. От тези лица потребителят може да търси отговорност, но тя ще бъде деликтна. При третото основание се разграничава непреодолимата сила от случайното събитие. Това е важен теоретичен въпрос. И тук се поставя въпросът за съдействие.

Разглежда се и ограничаването на отговорността по силата на уговорка в договора при условие, че вредата е причинена по небрежност. Това изискване следва от ЗЗД и се маркира в уводната част на §8 от работата. Прилагане на правилата на ЗЗД относно ограничаване на отговорността с договорна клауза при условие, че не се касае за умишъл или груба небрежност, влиза в противоречие с тезата, че отговорността на туроператора е обективна, без значение на вината и нейната форма. Небрежността, обосноваваща възможност за предварително ограничаване на отговорността чрез изрична уговорка на страните има правно значение при отговорността за вина, а при обосноваване на обективна отговорност, считам че формата на вина няма правно значение и че тази разпоредба е неприложима, при условие че се аргументира обективна т.е. безвиновна отговорност. Ограничаване на отговорността при този договор е предвидено изрично при уговорка и без значение на субективния елемент, като ограничението има горна граница, отговорността да не надхвърля трикратния размер на цената на пътуването. Ограничението няма действие ако е причинена телесна повреда.

В чл.94 ЗТ не се визират само имуществените вреди, не се посочва изрично, че ограничението се отнася само до тях. Да посочи от къде намира аргумент, че ограничението касае само имуществените вреди. От телесна повреда могат да настъпят и имуществени и неимуществени вреди и в такава хипотеза се изключва ограничението изобщо.

Освен по силата на уговорка в договора ,ограничението може да следва от международен договор, ратифициран от нашата държава.. Изрично се сочи, че ограничението е неприложимо при телесни увреждания. Самостоятелно разглежда ограничаването на отговорността по Монреалската конвенция за въздушен превоз от 1999г. Накрая в изследването разглежда решаването на потребителски спорове и давността. Важен въпрос при съдебно решаване на потребителски спорове е предвидената в ГПК в чл.113 алтернативна изборна местна подсъдност, която намира приложение и при спорове, свързани с договора за организирано туристическо пътуване. Основанието е, че се касае за потребителски спор, макар и възникнал от договор, който не се урежда от ЗЗП, но който също има потребителски характер. Същото се отнася и до застрахователния договор, когато застрахованото лице е физическо лице извън своята професионална дейност. Има създадена и съдебна практика, прилагаща тази изборна местна подсъдност.

Изследването завършва със заключение, в което се сочат направените предложения de lege ferenda.

В заключение следва да се посочат добрите страни на работата и наличието на **приносни моменти** в нея.

Работата представлява едно изследване на договора за организирано туристическо пътуване, което макар и да е заявено като изследване на неизпълнението и отговорността за неизпълнение, разглежда и други предварителни въпроси, логически предпоставящи заявената тема. Затова представлява едно доста обхватно изследване на проблематиката на този договор. Вярно е, че има и други такива изследвания на договора, но с оглед спецификата на задълженията и формите на неизпълнение всяко едно изследване обогатява теорията и може да служи като ориентир на практиката при разглеждане на спорове във връзка с него. А темата на изследването е актуална и практически важна. Нейната значимост нараства и с оглед провежданата политика за потребителска защита.

От теоретична гледна точка виждам приноса също в това, че дисертантката се е стремил да изведе на преден план специфичните форми на неизпълнение при договора и да ги подведе под общите правила и хипотези на неизпълнение на договорите изобщо, а също и специфичните последици при неизпълнение от едната или другата страна да се изясняват на фона на последиците, предвидени от общите правила. Това е важно, да се характеризират специфичните форми на неизпълнение и последиците от тях, за да се знае при констатирана празнина в специалния закон как ще действа правоприлагащият орган и какви ще бъдат последиците за страната, нарушила своите задължения. Това е съпроводено със съответни анализи и направени изводи, което е и един от критериите за едно теоретично изследване.

Прави квалификации на някои уредени хипотези в ЗТ с институти на облигационното право например при прехвърляне на пътуването или при избор на ново пътуване, когато заявеното не може да се състои.

Направените от нея терминологични предложения са наложителни както с оглед на сега действащата директива в тази област, така и с оглед приетата нова директива, чието приложение, макар и влязла в сила, още не е започнало. При бъдещата промяна на Закона за туризма с цел въвеждане на правилата на новата директива, ще възникне въпрос за терминологични уточнения и евентуални промени в определенията.

Приносен момент считам, че представлява изследването на неимуществените вреди, които могат да настъпят от неизпълнение на задълженията по договора от страна на туроператора и тяхното систематизиране, позоваване и на наша и особено чужда съдебна практика или на Съда на ЕС. Важността на този въпрос се предпоставя от това, че не е много експлоатиран, а и от целта на туристическото пътуване.

Познава и е проучила българската правна литература, посветена на този договор и е направила библиографска систематизация, ползвала е и чужди източници.

На някои места в работата си се спира и на новата уредба в Директива 2015/2302/ЕС като прави сравнения, но не виждам по-детайлна съпоставка по някои различия между нейната уредба и уредбата на Закона за туризма, съобразен със сега действащата все още директива за туристическите пътувания. Би било важно да вземе отношение по разширяване на приложното поле на директивата и въведения нов термин „пътуващ“, също и по отношение на ограничаване на минималния, а не на максималния размер на отговорността на туроператора чрез трикратния размер на цената на пакета.

Работата би спечелила ако по някои спорни въпроси по-смело изложи и собствената си позиция или я аргументира, например когато разглежда ЮЛ като страна по изследвания договор и допуска възможността за такива хипотези, да изясни фигурата, която ще има юридическото лице в облигационната връзка.

Би могла да вземе отношение по въпроса за рекламационния срок и пропускането му, за това че едно неуточняване на такъв срок предполага и субективизъм при решаване на конкретни спорове, прави аналог с рекламационния срок при услугите по ЗЗП, но може да съобрази началния момент на този срок, ако не е уточнен, със спецификата на договора и началото му да се свърже с края на пътуването.

Не е убедителна за мен в констатацията си, че отговорността на туроператора е безвиновна, обективна и аргумента, че вината не е посочена изрично като предпоставка в закона, без да се обсъди поне презумпцията за вина и последиците от нея, а се приема безапелационно и единствено липсата на причинна връзка между резултата и действията на туроператора. И такава да е убеждението и следва да предположи и съмненията, които могат да възникнат с оглед законовата уредба за освобождаване от отговорност, а и с оглед примера от ЗЗП при отговорността за вреди от дефектни стоки, че изрично трябва да се предвиди правната ирелевантност на едно или друго обстоятелство, предпоставящо отговорността. А и в чл.93 ал.3 се сочи неизпълнение или

неточно изпълнение и то е на туроператора и има причинна връзка между това неизпълнение с вредите, но липсва субективният елемент-вина. Поведението на потребителя или на трети лица, несвързани с изпълнението не могат да се вменят във вина на туроператора. Затова следва да търси и други аргументи за тезата си на безвиновната отговорност.

В изводите си сочи някои направени от нея предложения за подобряване на правната уредба, но би могла да ги систематизира по етапите на развитие на правоотношението между страните и в зависимост от контекста на видовото или времевото неизпълнение.

Това е едно първоначално изследване на колега, заявяващ своето присъствие с работата си в дадена област на гражданското и в частност на договорното право и позициите, които има. Познава режима на тези договори и специфичните им страни като задължения и неизпълнение, предпоставящи отговорността на туроператора. Прави анализи и теоретични обобщения. Проучила е наличната съдебна практика и изводите, които е направила в изследването си могат да имат обратен полезен ефект. Затова считам, че дисертационната работа на докторант Таня Венциславова Йончева, отговаря на изискванията на чл.6 ал.3 от Закона за развитие на академичния състав и на чл.27 ал.1 от Правилника за приложението му, показва, че дисертантката притежава задълбочени теоретични знания, общи и по конкретната проблематика, което ще и позволи да продължи с изследванията си. Показала е възможност за самостоятелни научни изследвания и се надявам да преосмисли правилно направените от мен бележки.

С оглед на изложеното, предлагам на почитаемото научно жури да присъди на Таня Венциславова Йончева образователната и научна степен „доктор”.

Рецензент: